



At hylde arkitekturen

Bygningspræmiering som kritisk praksis

Nutidens arkitektvirksomheder har en forkærlighed for SoMe-opslag med billeder af partnere, sagsarkitekter og konkurrenceteams, der poserer på en scene med en platte, en pokal eller en stor check [2]. I opslagets billedtekst kan man læse, at virksomheden har modtaget en præmiering for et bygningsværk som helhed eller for et af værkets delaspekter. Opslaget modtages med de beundrende følgeres *likes* og lykønskninger om, hvor velfortjent udmærkelsen er, og hvor glade de er på virksomhedens vegne. I opslaget anes en delikat balance mellem marketing og oprigtig stolthed over egne præstationer. Hos følgerne anes en tilsvarende balancering mellem generøse roser, karriere-strategisk networking og misundt anerkendelse. En penibel kamp om arkitektfagets økonomiske og kulturelle magtbalance finder sted i de sociale mediers offentlige rum.

Anerkendelserne, der danner grund for ovenstående bidrag til arkitekturinteresseredes newsfeed, kommer fra mange og meget forskelligartede sider. Som modtager kan det være svært at vurdere de mange præmieringer, hvilken autoritet man kan tillægge dem, og i hvilket omfang der ligger en kritisk kvalitetsvurdering til grund. Særligt når materialeproducenter, fonde eller interesseorganisationer står bag hyldesten, kan det være uklart, hvilket grundlag vurderingen hviler på.

Vilkårene for vurderingen af kvalitet har været diskuteret flittigt i arkitektfaget. Ifølge arkitekturteoretikeren Miriam Gusevich er den skrevne arkitekturkritik afgørende for den kollektive faglige samtale, arkitekturens diskurser, som etablerer kanon og derved definerer arkitekturen som

<

[1] Mærsk Tårnet, København, her set bag Sankt Johannes Kirke. Foto: C.F. Møller/Adam Mørk.



[2] Overrækkelse af MIPIM Award 2018 i kategorien “Best Healthcare Development” til holdet bag Mærsk Tårnet. Foto: MIPIM © S. D’Halloy – Image & Co.

kulturel institution (Gusevich 1991). Anerkendes denne betragtning, bør det vække bekymring for institutionens beskaffenhed, når kritikken beskrives som værende i en langvarig krisetilstand (Avermaete et al. 2010, 81; Lange 2010). Det vil have betydning for den kollektive samtale om arkitekturens kvalitet og dermed påvirke institutionen i sin helhed. Hvis den skrevne kritik ligger underdrejet, hvilken rolle spiller da andre former for udpegning af arkitektonisk kvalitet, eksempelvis præmieringerne? Og er det rimeligt at betragte disse præmieringer som en form for arkitekturkritik?

Det er de spørgsmål, vi vil undersøge i denne artikel. Vi vil se på metakritiske betragtninger, der gennem tiden er blevet fremsat angående vilkårene for kvalitetsvurdering ved arkitekturkritik. Dernæst vil vi se på, hvordan disse positioner kan informere den autoritative problemstilling, der knytter sig til arkitekturens præmieringer. Sidstnævnte vil vi gøre med udgangspunkt i Mærsk Tårnet, en udvidelse af det eksisterende Panum-kompleks på Nørrebro i København **[1]**. Bygningen, der er tegnet af arkitektvirksomheden C.F. Møller og blev indviet i januar 2017, har været genstand for mindst tre former for kvalitetsvurdering og kritisk praksis. Først som vinder af en international arkitektkonkurrence, herefter igennem anmeldelser i dag- og fagblade og slutteligt som modtager af en lang række priser. Vi vil sammenholde disse kritiske praksisser for derigennem at undersøge den rolle, særligt præmieringerne af det færdige værk spiller i arkitekturens offentlige samtale og som et muligt værktøj i vurdering af arkitektonisk kvalitet.

Kritik

Som nævnt i indledningen støder man ofte på det synspunkt, at arkitekturkritikken er i krise. Årsagen hævdes at bestå i teoretiske problemer for den kritisk vurderende rolle og i mere pragmatiske problemer angående øget afhængighed af økonomiske interesser i såvel academia som i praksis, foruden et forandret medielandskab, hvor den klassiske skrevne anmeldelse er så godt som fortrængt fra dagbladene. Typisk henvises der til den skrevne kritik inklusive anmeldelser.

I denne artikel forstår vi imidlertid kritik noget bredere, som en praksis, der kan udspille sig i anmeldelser, men også i arkitektkonkurrencer – og måske endda i forbindelse med præmieringer. Denne mangfoldighed af formater er dog ikke en fuldkommen opløsning af rammerne for kritisk praksis. En sådan stadfæstelse er nødvendig i kølvandet på den såkaldte *critical architecture*, som var udbredt fra 1970'erne til 1990'erne med arkitekten Peter Eisenman som en central skikkelse. Critical architecture betegner en arkitektur, der igennem en dekonstruerende avantgardeposition stiller sig kritisk til det omkringliggende samfunds normer, influeret af Frankfurterskolens kritiske teori og poststrukturalismen. En forestilling om arkitekturens autonomi er central for critical architecture, altså at der inden for arkitekturen findes særegne problematikker og svar på disse (Hays 1984). I forlængelse af critical architecture vandt en mere pragmatisk attitude frem, som stillede sig i opposition til forestillingen om arkitekturens selvstændige samfundskritiske potentialer (Baird 2004). Dermed blev det indvendt, at man nødvendigvis måtte skelne mellem kritisk attitude i sig selv og den skrevne kritik, som kan bidrage til den kollektive samtale (Macarthur og Stead 2006, 126).

Spørgsmålet om kritikens formater behandles indgående af arkitekturteoretikeren Wayne Attoe i hans indflydelsesrige bog *Architecture and Critical Imagination* (1978). Her slås det fast, at kritikens indflydelse på arkitekturen er omfattende, men også at kritik må forstås i en mangfoldighed af formater, der inkluderer al kommentering af det byggede i såvel skrift, tegning, fotografi, mundtlige diskussioner og sågar den selvstændige kritiske tænkning, der er implicit i den arkitektoniske udviklingsproces (Attoe 1978, xi-xx). Foruden dette inklusive syn på formater beskrives også en mangfoldighed af kritiske tilgange. Disse kan grupperes på mange måder, hvoraf Attoe vælger en tredeling i hovedgrupper af henholdsvis normativ, fortolkende og beskrivende kritik. Kritikken er normativ, når den værdisætter på baggrund af parametre uden for værket selv, såsom forholdet til bygningsreglementer, eller i hvor høj grad det understøtter kritikerens arkitektoniske doktrin. En fortolkende kritik forsøger at forstå værket i sin kontekst, dvs. analyserer måden, hvorpå værket indgår i sine omgivelser og dermed foreskriver et særligt blik på dette forhold. Den beskrivende kritik kan indeholde såvel skildring af værket selv, fx materialeholdning og proportioner, eller af kontekstuelle vilkår såsom arkitektens øvrige praksis, indskrivning i arkitekturhistorien eller i samtidige arkitektoniske strømninger. Inddelingen til trods forholder kritik sig sjældent til én kritikform, men sammenblender typisk betragtninger og metoder (Attoe 1978, 8-10).

I mere end 100 år har arkitektkonkurrencen været et udbredt format til kvalitetsvurdering af arkitektur i Norden. Konkurrencen er baseret på et ønske

om fair og transparent kamp om retten til udformning af særligt større offentlige byggerier (Rönn 2009). Traditionen er interessant for vores undersøgelse af bygningspræmieringer, da der er tale om en form for udvælgelse og fremhævelse, som indeholder aspekter af den skrevne og offentligt tilgængelige arkitekturkritik. I dommerkomiteen samles såvel fagdommere som lægdommere, hvor sidstnævnte fx kan repræsentere bygherren (befolkningen) og kommende brugere. Tilsammen står dommerkomiteen for en møjsommelig gennemgang og diskussion af de indkomne forslag. På baggrund af analyse og diskussion vælges det projekt, der vurderes at være bedst ud fra forudsætningerne givet i konkurrenceprogrammet. Dermed udpeges en vinder, der skal forestå den fysisk-rumlige udformning af byggeriet. Som resultat af konkurrencen udarbejdes en dommerbetænkning, der beskriver, fortolker og vurderer de enkelte projekter. En diskursiv fejring af det vindende projekt, men også en nuanceret beskrivelse af eventuelle fejl og mangler. Som kvalitativt vurderende udsagn bidrager dommerbetænkningen til en faglig diskurs, til den kollektive samtale om arkitektur.

I forhold til Attoes kritikbegreb, der rummer mange formater, er der i denne sammenhæng grund til afgrænsning. Ifølge Miriam Gusevich udskilles den arkitektoniske kanon som resultat af kritikken. Hun anfører, at kritikken som en diskursiv praksis må finde sted i offentligt rum og dermed adskiller sig fra snakken blandt kolleger eller private holdninger (1991, 8-12). Dette offentlige rum omfatter flere formater, herunder bøger, tidsskrifter og dagblade, og igennem de senere år suppleret af blogs og sociale medier. Samme betragtning angående kritikens formater præsenterer arkitekten og teoretikeren Nils-Ole Lund i artiklen "Arkitekturkritik og tradition", om forholdet mellem tradition og fornyelse, mellem principper og omstændigheder inden for arkitekturen. For Lund at se kan der ikke skelnes grundlæggende mellem kritikens forskellige rum og formater. Det handler om at sætte arkitekturen til diskussion, særligt med hensyn til forholdet mellem arkitektens intention og resultatet (Lund 1994). Men når den skrevne arkitekturkritiks forsvinding alligevel begrædes, kan det skyldes, at den plads, den har udfyldt som faglig diskurs, ikke umiddelbart synes at blive overtaget af andre, lige så reflekterede formater.

I en dansk sammenhæng finder man en lang tradition for skriftlig arkitekturkritik. Poul Henningsen var fra 1921 dagbladet *Politikens* første skribent med arkitektur som speciale. I en kronik fra 1923 befatter han sig netop med arkitekturkritikken under overskriften "Kritikens Hensigt". Heri peges på nødvendigheden af kritikerens frie stilling i forhold til sin genstand og dens bagmænd, ligesom Henningsen fastslår, at arkitektur og kritik må tjene offentligheden

(1923, 107). Han konkluderer dog, at kritikeren først og fremmest arbejder i arkitekturens tjeneste: "Det er hverken Arkitekternes eller Publikums Interesser, som plejes, men Arkitekturens" (1923, 109).

Refleksion over midler og mål er tilbagevendende inden for arkitekturkritikken. I 1960 udfoldedes en længerevarende debat om arkitekturidealer og -kritik mellem blandt andre *Politikens* daværende arkitekturansmelder Svend Erik Møller og fagbladet *Arkitektens* redaktør Poul Erik Skriver. Arkitekten Finn Monies blandede sig og pegede på, at anmeldelsen måtte være grundig, sober og fagligt funderet: "Den fotografiske gengivelse af et stykke arkitektur er af kort øjeblikkelig interesse, men uden betydning for en dyberegående forståelse af arbejdets kvaliteter, hvorimod den subjektive kyndige omtale af arbejdet er af vidtrækkende værdi" (1960, 363). Det måtte betyde, at det sensationsprægede skulle undgås: "Journalistik kan være høj kunst, men når det drejer sig om en anmeldelse, har den et mål udover det journalistiske. Den skal introducere og vække interesse, og det bør ikke være 'sexualmordsinteressen', den kalder på" (1960, 363). Monies skelner her mellem en positiv og en negativ kritik, eller en frugtbar eller gold kritik, hvor førstnævnte kan være med til at stimulere kvaliteten af en kommende arkitektur, "at højne kvaliteten inden for de områder, der anmeldes" (1960, 363).

Angående spørgsmålet om, hvilken rolle anmeldelsen kan spille for praksis, anfører arkitekturteoretikerne John Macarthur og Naomi Stead følgende:

[...] criticism is the place where a concrete, disciplinary conception of architecture, such as that held by most practicing architects, meets with the historical-aesthetic conception of the specialist critic. Criticism is the interface between a whole series of oppositions – between architectural culture and architectural practice, the academy and the industry, the discipline and the operation of architecture, the history of past practice, its inflection in the present, and its projection into the future. (2006, 116)

Dermed peges på kritikken som handlingsanvisende for praksis, hvis den formår at inkorporere æstetisk dom og følelsesmæssigt engagement uden at slippe forbindelsen til en mulig historisk forankring af sin genstand i kanon (Macarthur og Stead 2006, 134). "The use of criticism (other than history) thus lies in assisting architects to know where this work fits within history, and in making recommendations for future architectural practice" (Macarthur og Stead 2006, 136).

Udfoldet i et offentligt diskursivt rum kan kritikken, som Monies anfører, bidrage til bevidstheden om arkitektonisk kvalitet. “Ved at henlede læserens opmærksomhed på, at bygninger er en vigtig del af vores visuelle miljø,” anfører Poul Erik Skriver, “kan der måske opstå et behov for kvalitetsbyggeri” (2000, 163). Dette dialektiske forhold mellem den byggede arkitektur og den skrevne kritik noterer arkitekten Louis H. Sullivan sig i bogen *Kindergarten Chats* følgende om (revideret i 1918, men først udgivet i 1947):

Truly, my lad, we need the whole-man critic as urgently as we need architects gifted with whole-power to create. For the high function of the critic is to reinterpret to the people the works of such as truly interpret the people: to make plain to them who have not the leisure, or the special training, themselves to undertake the work of sifting wheat from chaff, the real nature and the true drift of the architectural art, the real nature, the true drift of democratic civilization. (Sullivan 1947, 144)

I citatet møder vi implicit spørgsmålet om autoritet, altså at den dybe og kyndige analyse af værket kan påpege værdien ikke blot af arbejdet, men også af selve kritikken. Som arkitekturkritikeren Alexandra Lange skriver: “Authority comes from expertise, it comes from developing a point of view over time, it comes from the audience expectations that a critic will be there to tell them what is what, but it also comes from others’ support” (2010). Der er altså et dynamisk tillidsforhold mellem kritiker og publikum. Dette tillidsforhold kan være baseret på faglighed og på et fravær af implicerede interesser, men historisk set er den uafhængige kritiske position ingen selvfølge. Miriam Gusevich peger på fejring af byggerier, som definitivt var uden en kritisk dimension. Her er bygherren selv blevet hyldet i malerier, digte, sange eller med erindringsmønter (1991, 13-14). Hun ser en parallel mellem denne historiske hyldest af bygherren og en nutidig affirmativ journalistik uden kritisk distance, som derfor kan minde om ren markedsføring (1991, 14).

Sammenfattende kan vi pege på en række centrale forhold for arkitekturkritikken. Der synes at være udbredt enighed om, at kritikens kvalitet også er afgørende for kvaliteten af den byggede arkitektur. Kritikken bør finde sted i offentligt rum, da arkitektoniske diskurser opstår gennem den kollektive samtale, og derigennem opstår arkitekturen som kulturel institution. Kritikken bør fremføres fra en uafhængig position og bør tjene offentligheden, men først og fremmest være for arkitekturen selv. Den bør være grundig og sober og solidt fagligt funderet, mens det sensationsprægede og rent fotografisk gengivne bør

undgå. Arkitekturkritikken bør fra en faglig position oplyse den uindviede om arkitektonisk kvalitet. Med afsæt i disse betragtninger om den kritiske praksis' opgaver og ansvar vil vi gå videre til vores eksempel for at undersøge, hvordan den faglige diskussion om Mærsk Tårnet har udspillet sig offentligt, med særlig opmærksomhed på de mange præmieringer, som bygningen har været indstillet til og udpeget som vinder af.

Konkurrence

I juli 2010 udkom konkurrenceprogrammet for en udbygning af Københavns Universitets markante Panum-kompleks i København. Konkurrencen omhandlede forslag til en helhedsplan for konkurrenceområdet og en bygning på 35.000 m² primært bestående af laboratoriefaciliteter og fællesfunktioner, men også af kantine, undervisningsfaciliteter og auditorier (Universitets- og Bygningsstyrelsen og Københavns Universitet 2010a). Hvad der i konkurrenceprogrammet henvises til som Panum-komplekset, blev oprindeligt opført mellem 1966 og 1986 på en trekantsgrund mellem Tagensvej, Nørre Allé og Blegdamsvej. Byggeriet fulgte tegninger af arkitektvirksomheden KKET ved arkitektparret Eva og Nils Koppel samt Gert Edstrand og Poul Erik Thyrring og betegnes i konkurrence-programmet som en "tidstypisk eksponent for brutalismens klare geometriske former i beton, rød tegl, stål og glas. Det fremstår som et helstøbt arkitektonisk værk med detaljerigdom både inde og ude, og en rumlig organisering baseret på strukturalismens idealer". Det oprindelige byggeri blev udført i etaper, hvoraf en af de sidste, som bl.a. omfattede et bygningselement på 14 etager, grundet besparelser ikke blev ført ud i livet (Universitets- og Bygningsstyrelsen og Københavns Universitet 2010a, 17).

Syv hold med store danske og internationale arkitekt- og ingeniørvirksomheder i spidsen var prækvalificeret til konkurrencen i 2010. Vinderen blev et hold ledet af C.F. Møller Architects sammen med Rambøll Danmark, Rambøll Sverige, Rambøll UK, SLA, aggebon&henriksen, Farquharson Gordon, Cenergia og Innovation Lab. Konkurrencens dommerkomite bestod overvejende af repræsentanter for bygherren (tre personer) og den kommende lejer (seks personer). Dertil tre repræsentanter for Københavns Kommune foruden to arkitektfagdommere, en landskabsarkitekt og en ingeniør. Endvidere blev en række faglige rådgivere og konsulenter inddraget i bedømmelsesarbejdet. Dommerkomiteen pegede enstemmigt på det vindende forslag (Universitets- og Bygningsstyrelsen og Københavns Universitet 2010b, 4-5).

I dommerbetænkningen slås det fast, at de indkomne forslag blev vurderet på "deres evne til at imødekomme de krav og ønsker, som er beskrevet i konkur-

renceprogrammet”. Vinderen fremhæves i forlængelse heraf for at have den “mest helstøbte og genkendelige hovedform” (Universitets- og Bygningsstyrelsen og Københavns Universitet 2010b, 6-7). I den specifikke beskrivelse af vinderforslaget peger dommerkomiteen på det “sympatiske” greb med en forplads, der “integrerer Panum i gadebilledet”, og “nye vedkommende forbindelser for et naturligt menneskeflow ud og ind af Panum”. En cykel- og gangsti, der ad ramper fører op på bygningens tagflader og leder igennem konkurrenceområdet, beskrives som et “fornemt greb”, som gør Panum “synlig og tilgængelig på flere niveauer” (Universitets- og Bygningsstyrelsen og Københavns Universitet 2010b, 10). Forslagets materiale-mæssige og koloristiske kvaliteter fremhæves desuden i beskrivelsen, samt hovedform, etapeplan og et bruttoareal, som følger programmets ønsker. To forhold udsættes på projektet, nemlig ramper til cykelparkering på forpladsen mod Blegdamsvej samt manglende integration af parkering mod Nørre Allé i helhedsplanens grønne karakter (Universitets- og Bygningsstyrelsen og Københavns Universitet 2010b, 15). Ikke desto mindre beskrives forslagets arkitektoniske udtryk som “befriende enkelt og samtidig med variation i facadeudtrykket, så det aldrig bliver monotont” (Universitets- og Bygningsstyrelsen og Københavns Universitet 2010b, 16).

Anmeldelse

Foruden kvalitetsvurderingen som led i dommerbetænkningen ved den internationale arkitektkonkurrence har Mærsk Tårnet været genstand for skrevne og trykte arkitektur-anmeldelser. I dette afsnit vil vi se nærmere på disse klassiske formater som bragt i dagbladet *Politiken* og fagbladet *Arkitekten*.

I sin anmeldelse i *Politiken* skriver arkitektur-redaktør Karsten R.S. Ifversen i rosede vendinger således: “Tårnet er både afslappet, varmt, blødt og cool. Det er en drøm af en arbejdsplads, der kan få en til at ærgre sig over, at man i sin tid ikke søgte ind på medicinstudiet” (Ifversen 2017). Byggeriet tildeles fem ud af seks mulige hjerter, og Ifversen omtaler materialevalget som værende af “høj kvalitet”, at der er tale om “*state-of-the-art* laboratorier”, ligesom han betoner det indlevede og subjektive, når han skriver om “sitrende forbindelser” og en “rar atmosfære”. Et motiv – om end ikke det eneste – for at skabe al denne herlighed finder Ifversen i universitetsverdenens kamp om at tiltrække eliteforskere. Arkitekturen bliver altså et konkurrence- og brandingparameter. Han reflekterer over bygningens skalaspring i forhold til konteksten på Nørrebro, og hvordan tårnet er med til at ændre både bydelens udtryk samt hele København. Anmeldelsen indeholder både kontekstualiseringer i forhold til funktionalitet, brandingværdi og urbane forhold samt til arkitekturhistoriske periodeinddelinger, som når

Ifversen sammenligner Mærsk Tårnet med det oprindelige Panum-kompleks' strukturalisme og sammenligner tilføjesen med en skyskraber i New York af den schweiziske tegnestue Herzog & de Meuron, som nyder høj anerkendelse i danske arkitektkredse. Ifversen peger dermed på en mulig forbindelse til en nutidig kanon. Anmeldelsen indeholder også kritiske forbehold over for bygningens fremtræden. Ét angår spejling af himlen i det lodrette atrium mod Blegdamsvej, hvor intentionen var større indkig, men konsekvensen det modsatte. Et andet angår bygningskroppens skulpturelle karakter set fra, hvad der betegnes som bygningens bagside, hvor tårnoplevelsen bliver for "klumpet". Der veksles mellem en beskrivende kritik af byggeriet og dets omstændigheder, perspektivering til urbane og økonomiske aspekter, dvs. en fortolkende kritik, og endvidere selve den æstetiske dom, altså en normativ kritik, der blandt andet begrundes i anmelderens indlevede oplevelse af bygningen.

Anmeldelsen i *Arkitekten* af arkitekt Frans Drewniak er tilsvarende positiv. Gennem erfaringer fra egen gymnasietid i Viborg Amtsgymnasium fra 1974, tegnet af arkitekterne Friis & Moltke, forholder Drewniak projektet til det eksisterende Panum-byggeris brutalisme; en relation, der bliver omdrejningspunkt for anmeldelsen. Dernæst en indgående beskrivelse af de rumlige forhold i bygningen og de vilkår i konkurrenceprogram og kontekst, som har afstedkommet disse forhold. Det sensationelle i byggeriet betones, når Drewniak opfordrer til et besøg: "Kør på cykel ad rampen i dette multisensoriske oplevelseslandskab og mød en rød valmuemark i tredje sals højde!" (Drewniak 2017, 85). Den æstetiske dom er mindre udtalt, end tilfældet er hos Ifversen. Dog hedder det, at "[f]lere sæt af meget smukke og gigantiske, præfabrikerede søjler bærer sammen med de pladsstøbte kerner vægten af de i alt 15 etager. En løsning, der tilfører de store rum til bevægelse og ophold en patos, som kan matche de tunge konstruktioner i det gamle Panum" (Drewniak 2017, 80). Dele af bygningen betegnes som værende "fint løst" eller "smukt løst", mens det på tolkende vis konkluderes, at "[a]rkitektur og landskab formår her at koble 1960'ernes industrisamfund med nutidens videnssamfund på en måde, hvor de store offentlige og private investeringer kan bidrage til både de teknologiske og de oplevelsesmæssige kvaliteter i nye undervisnings- og forskningsfaciliteter og i de sociale og taktile rum omkring dem" (Drewniak 2017, 85). Enkelte kritiske forbehold knyttes til projektet. "[D]e lyse egetræspaneler og hvide metallofter bliver for ferske og fremmede", mens "det løse inventar ikke helt kan hamle op med de robuste rumligheder i parterreetagerne", og meget lig Ifversen angående atriet [3] ville Drewniak have ønsket, at "bygherren her havde haft modet til at lege legen med kobberlamellerne færdig" (Drewniak 2017, 85).



[3] Mærsk Tårnets markante atrium mod Blegdamsvej medførte kritiske bemærkninger fra anmelderne i både *Politiken* og *Arkitekten*. Et kritikpunkt, som ikke er berørt i de mange bygningspræmieringers motiverende beskrivelser.
Foto: C.F. Møller/Adam Mørk.

Præmiering

Et besøg på nutidige arkitektvirksomheders hjemmesider afslører, at bygningspræmieringer spiller en væsentlig rolle for deres branding. Internationalt orienterede danske virksomheder som C.F. Møller Architects, Henning Larsen Architects, Bjarke Ingels Group, SLA og Schmidt Hammer Lassen Architects har alle omtaler af præmieringer eller endda egentlige undersider med specifik information om præmieringer og nomineringer. I forbindelse med tildelingen af World Architecture Festivals pris (WAF Award) for “Higher Education & Research – Completed Buildings Winner” til Mærsk Tårnet udtalte C.F. Møllers kommunikationschef Peter Sikker Rasmussen da også, at “C.F. Møller vil kunne bruge prisen til at tiltrække lignende opgaver til sig i fremtiden” (Fjeldberg 2017). En tilkendegivelse af præmieringernes værdi i akquisitionsojemed som en del af virksomhedens markedsføring.

Såvel under som efter færdiggørelsen af Mærsk Tårnet er projektet blevet nomineret til og tildelt præmier. Ifølge C.F. Møllers hjemmeside drejer det sig om følgende:

Begge anmeldelser udspilles i diskursivt, offentligt rum og bidrager dermed på hver deres måde til arkitektonisk diskursskabelse. I begge tilfælde veksler teksten mellem beskrivende, fortolkende og normativ kritik. Trods det danske arkitektfags moderate omfang med udprægede interne afhængighedsforhold taler begge anmeldere her fra, hvad der må betragtes som frie positioner, og de er begge grundigt fagligt funderede gennem skribenternes baggrunde og opmærksomme værkbetragtninger. Det skrevne og det billedbårne følges ad, endskønt illustrationerne tenderer mod et forførende frem for et kritisk blik. Dermed tilgodeses kritikteoriens synspunkt om at bruge kritikken til at åbne værkets kvaliteter for den uindviede samt til teoretisk og historisk kontekstualisering.

Architecture MasterPrize – Healthcare Architecture. 2018
ICONIC AWARDS: Innovative Architecture. Selection. 2018
ISCN Sustainable Campus Excellence Award. 2018
Københavns Kommunes Bygningspræmiering. 2018
MIPIM Award – Best Healthcare Development. 2018
Politikens Ibyen-pris. Nomineret. 2018
Sustainable Campus Excellence Award, Winner ‘Building and Innovative Infrastructure’. 2018
The Chicago Athenaeum – International Architecture Award. 2018
The Plan Award – Education. Honorable Mention. 2018
Copper in Architecture. 2017
Forskønnelsen (Foreningen Hovedstadens Forskønnelse). 2017
NAF Awards. Shortlist. 2017
Scandinavian Green Roof Award. 2017
WAF Award – Higher Education & Research. 2017
AfH Design Award – International Project. Highly commended. 2015
(C.F. Møller 2019)

Listen dækker præmieringer og nomineringer af meget forskellig karakter. Ikke desto mindre kan den bruges til at destillere parametre, som gør sig gældende generelt, og som gør det muligt at sortere i listen. Det første spørgsmål, som melder sig, angår, hvem der uddeler de enkelte præmieringer og hvorfor. Som det fremgår af listen, findes der flere forskellige typer af givere: Private interesseorganisationer (fx Forskønnelsen), erhvervs- og brancheorganisationer (fx The European Copper Institute, som uddeler Copper in Architecture Awards, eller det tyske Rat für Formgebung, som uddeler Iconic Awards), fagtidsskrifter og dagblade (fx *Politiken* og *The Plan Magazine*, som uddeler The Plan Award), messearrangører (fx MIPIM og WAF) og offentlige myndigheder (fx Københavns Kommune).

Én type af præmieringer drejer sig om den bymæssige sammenhæng, projektet indgår i [4]. Forskønnelsen (tidligere Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse) blev stiftet i 1885 og har til formål “at arbejde for at bevare og øge Hovedstadens skønhed samt forbedre dens miljø”. “Som påskønnelse af private eller offentlige initiativer kan foreningen uddele plaquetter og diplomer for sådanne projekter, som efter bestyrelsens skøn har bidraget til at bevare eller forbedre byens skønhed” (Forskønnelsen 2018b). Københavns Kommune præmierer på tilsvarende vis bygninger, “som er til gavn og glæde for byens borgere”, og hvor “arkitekturen tager udgangspunkt i stedets særlige karakter og



[4] Mærsk Tårnets relation til byen ligger til grund for tildelingen af adskillige bygningspræmieringer.
Foto: C.F. Møller/Adam Mørk.

bidrager til oplevelsen af København som en by med kvalitet i bymiljøet”, dvs. med vægt på funktionalitet og kontekstforståelse (Københavns Kommune 2018).

Det kan også dreje som om præmiering for måden, hvorpå bygningen er tilvirket eller sammensat, fx ved brug af bestemte materialer som kobber (Copper in Architecture) [5], eller ved at der indgår et grønt tag (Scandinavian Green Roof Award). I andre tilfælde er det den samlede kvalitet af byggeriet, som vurderes, fx når præmieringerne finder sted i forbindelse med messer, hvor uddelingen af præmier bliver en del af showet. I sådanne tilfælde kan det virke, som om det spektakulære i uddelingen bliver en afgørende faktor.

Inden præmieringen tildeles, må projekterne igennem en form for bedømmelse. Alene vejen til denne bedømmelse ser forskellig ud fra præmiering til præmiering. Når Københavns Kommune præmierer bygninger, sker det på baggrund af indstillinger udvalgt af Kultur- og Fritidsforvaltningen. Der har fundet en grovsortering sted, som bygningens bagmænd, fx bygherre eller arkitekt, ikke som udgangspunkt har indflydelse på. For mange andre præmieringers vedkommende, fx MIPIM, AfH Design Awards og WAF, forholder det sig anderledes. Her skal man tilmelde projektet, indsende materiale og betale et gebyr for

at komme i betragtning. Gebyret varierer, men er ofte af betragtelig størrelse, og med yderligere krav om deltagelse ved bekostelige konferencer, hvor præmieringerne annonceres, bliver det tydeligt, at der er en omfattende økonomi tilknyttet begivenheden. Processen betyder, at man alene konkurrerer imod projekter fra tegnestuer, der ligeledes indstiller egne projekter. Derudover har det betydning, hvad det er for et materiale, der vurderes. Er der tale om en præmierung i en bestemt fysisk kontekst (Forskønnelsen og Københavns Kommune), må man antage, at dommerkomiteen besøger den fysiske bygning, men ved internationale præmieringer finder bedømmelsen sted langt fra bygningen med mindre sandsynlighed for, at dommerne har oplevet bygningen ved selvsyn. I disse tilfælde er det reelle vurderingsgrundlag et indsendt grafisk-skriftligt materiale, altså repræsentationer af arkitektur.

I de fleste tilfælde er det svært at få indsigt i, hvilken proces der går forud for bygningspræmieringen. Hvad angår offentliggørelse af grundlaget for den kritiske vurdering skiller WAF sig dog ud. Her præsenterer arkitekterne bag de nominerede projekter nemlig selv deres arbejde foran en dommerkomite, som kritiserer det nominerede forslag, hvorefter vinderen bliver udråbt. På WAF's hjemmeside ligger arkitekt og partner i C.F. Møller Architects Mads Mandrup's præsentation af Mærsk Tårnet frit tilgængelig, så enhver kan se med (World Architecture Festival 2018) [6]. I forlængelse af præsentationen fortsætter videoen med dommerkomiteens spørgerunde: Hvad der menes med den "dynamiske" facade, og hvordan det teknisk fungerer. Hvad Mandrup mener, når han siger, at bygningen "giver noget tilbage", for det ser jo ud, som om den reelt optager al plads på grunden. Mads Mandrup svarer efter bedste evne. Afbrydes, når han ikke går tilstrækkeligt direkte til værks, og høster anerkendende nik, når svarene er egentligt informative. Den samlede session varer godt 25 minutter. Dommerne virker oprigtigt nysgerrige og udviser tydeligt en kritisk attitude. Det efterlader et indtryk af en velforberejdet dommerkomite, som allerede har diskuteret projektet inden præsentationen på baggrund af indstillingsmaterialet.

Dommerkomiteerne i forbindelse med præmieringer kan have vidt forskellig sammensætning, og bedømmelsesprocessen kan arrangeres på varierende vis. Almindeligvis består komiteerne helt eller delvist af fagfolk, men der findes også



[5] Mærsk Tårnets karakteristiske kobberfacade er baggrunden for tildelingen af Copper in Architecture Award, som tildeles af The European Copper Institute. Ligeledes har et andet delaspekt, bygningens grønne tage, resulteret i tildelingen af Scandinavian Green Roof Award.
Foto: Nikolaj Rentzmann.



[6] Partner i C.F. Møller Architects Mads Mandrup forsvare Mærsk Tårnet foran et dommerpanel på World Architecture Festival, hvor bygningen blev præmieret i kategorien "Higher Education & Research". Foto: © EMAP Publishing Limited.

præmieringer, hvor vinderen vælges på basis af en bredere afstemning, fx Politikens Ibyenpris og MIPIM Awards. I sidstnævnte tilfælde tæller stemmer fra deltagerne i MIPIM-messen 50 % og en dommerkomites stemmer de øvrige 50 %. Arkitekturteoretikeren Magnus Rönn har fremhævet konsensuskulturen i forbindelse med domfældelsen i nordiske arkitektkonkurrencer (Rönn 2009). Som tidligere beskrevet blev også Mærsk Tårnets vinder udpeget enstemmigt af dommerkomiteen. En tilsvarende konsensus er altså ikke nødvendigvis tilfældet i forbindelse med præmieringernes kvalitetsbedømmelse, hvor et spørgsmål om popularitet kan være gældende i afstemningerne.

Et interessant aspekt ved præmieringerne, sammenlignet med konkurrencer og anmeldelser, angår argumentationen for byggeriets kvalitet. Her er det betegnende for præmieringerne, at der i mange tilfælde ikke synes at være udarbejdet motiveringer, eller at de i hvert fald ikke er offentliggjort på giverens hjemmeside (fx Iconic Awards og ISCN Sustainable Campus Excellence Award). Dermed peges der ikke direkte på det særligt udmærkelsesværdige ved det specifikke byggeri. I visse tilfælde kan der tales om en indirekte motivation i kraft af ekspliterede vurderingskriterier og en beskrivelse af formålet med uddelingen, men altså ikke, på hvilken måde vinderen lever op til disse parametre. I andre tilfælde skinner netop formålet med præmieringen igennem i motivationen, som når tildelingen af Copper in Architecture Award til Mærsk Tårnet skyldes, at bygningens "qualities extend to exceptional detailing throughout and the innovative use of gently animated copper facades that define the building" (Hodson 2017, 4). I visse tilfælde synes der endvidere at opstå en bemærkelsesværdig enighed om fx betydningen af Mærsk Tårnet for København og byens borgere, som fremhæves på næsten enslydende vis i motivationen for henholdsvis diplomtildelingen af Forskønnelsen og præmieringen af Københavns Kommune. Forskønnelsen skriver bl.a., at "(v)ed at udforme den femtenetagers bygning som et tårn er der dels skabt et smukt vartegn for København, dels skabt en ny og offentlig tilgængelig, grøn campuspark, der inddrager det omkringliggende bykvarter" (Forskønnelsen 2018a). Københavns Kommune istemmer: "Ved at udforme bygningen som et tårn er der skabt et nyt vartegn – ikke kun for området, men for hele byen. Den nye og offentligt tilgængelige grønne campuspark fungerer samtidig som en bypark for lokalområdet" (Københavns Kommune 2018).

Præmiering som kritik

Synspunkterne om konsekvenserne af arkitekturkritikkens retræte fra medie-billedet er mange. I denne sammenhæng er det i særlig grad kritikken diskurs-skabende rolle, vi vil sætte i fokus. Forståelsen af arkitekturkritikken som en metode til at vurdere lødigheden af arkitektoniske værker og derved placere dem i – eller ekskludere dem fra – en arkitektonisk kanon. Her skal kanonidéen forstås som den mængde af arkitekturværker, som udgør de centrale reference-punkter for disciplinen. Et afgørende spørgsmål er i denne sammenhæng, hvad der træder i stedet, når arkitekturkritikken forsvinder.

Vi har set på konkurrencer, anmeldelser og præmieringer som kritiske praksisser inden for arkitekturen med udgangspunkt i Mærsk Tårnet. Både de metakritiske betragtninger, konkurrencen og anmeldelserne peger på parametre, som spiller en rolle i forhold til kritikken værdi som sådan. Gusevich påpegede kritikken som en praksis, der udspiller sig i et offentligt rum og bidrager til en kollektiv faglig samtale, mens Lund og Skriver anførte kritikerens behov for en uafhængig position. Den offentlige konkurrence har transparente kriterier for udpegning af vinderen, nemlig i hvor høj grad projekterne svarer på oplægget i konkurrenceprogrammet. Noget tilsvarende gør sig ikke gældende for anmeldelsen, hvor parametrene for vurdering af genstanden sjældent ekspliciteres, men beror på skribentens holdninger og indskydelser i situationen. Kritikken kan variere i kvalitet, og den kan ifølge Macarthur og Stead forankres i kanon, eller være sensationspræget i en sådan grad, at den kritiske dimension udebliver, jf. Monies. Om kritikken får betydning for arkitekturens diskurs, afhænger ifølge Lange bl.a. af spørgsmål om autoritet og tillid mellem afsender og modtager.

Sammenholder vi præmieringerne med disse parametre, tegner der sig et broget billede. Nok præsenteres præmieringerne i de sociale mediers offentlige rum og på diverse hjemmesider, men i mange tilfælde ledsages de ikke af motivationer. Det står i sådanne tilfælde derfor ikke klart for en offentlighed og for fagfæller, præcis hvorfor netop dette projekt er bedre end andre, hvordan det har gjort sig fortjent til præmieringen. Endvidere har forskellige givere forskellige formål med hver deres præmiering, hvilket kan gøre det vanskeligt at vurdere værdien af den ene præmiering sammenlignet med den anden. Her melder spørgsmålet om autoritet og tillid sig. Modtager et byggeri Københavns Kommunes præmiering, indskriver det sig i en lang række af byggerier, der siden 1902 er præmierede, heriblandt flere, der siden er kanoniseret igennem fredning. Andre præmieringer såsom WAF og MIPIM har en vis synlighed i fagkredse, hvilket kan bidrage til kollegial anerkendelse og have brandingværdi over for kommende bygherrer.

Den negative kritik, påpegningen af fejl og mangler, er til gengæld meget sjældent til stede i forbindelse med præmieringerne, mens de ofte fylder betragteligt i konkurrencebetænkninger og anmeldelser. Det giver et mindre nuanceret billede af de enkelte projekter, da offentligheden ikke oplyses om, hvad der trak ned i afgørelsen. En undtagelse er den særlige spørgerunde i forbindelse med tildelingen af WAF Award, som er tilgængelig for offentligheden, således også dommernes kritiske betragtninger. Her finder vi muligvis et anslag til en ny form for kritisk bidrag til den offentlige samtale i et videoformat, som passer til nutidens medielandskab.

Konklusion

Kritikken betragtes som værende i en krisetilstand, uden at andre reflekterede formater for kvalitetsvurdering af arkitekturen står parat til at overtage dens rolle. Det bør vække bekymring i arkitekturdisciplinen og medføre en diskussion af alternative udskillelsesværktøjer. Vurdering af arkitektonisk kvalitet har til alle tider været en vanskelig øvelse. En dommerbetænkning beskriver, fortolker og sammenholder de enkelte projekter og motiverer for valget af vinderen. Den kommenterer kvaliteten af forslagernes gode egenskaber såvel som fejl og mangler. Betænkningerne er dermed diskursive ytringer, der manifesterer aktuelle synspunkter på arkitektonisk kvalitet, og som kan fremkalde resonans i et arkitektfagligt miljø. Tilsvarende gør sig gældende i arkitekturansøgningen, der kan perspektivere det enkelte byggeri og påvise dybere sammenhænge.

Ud fra Mærsk Tårnet som eksempel har vi undersøgt, om bygningspræmieringerne, der fylder ganske meget i medieringen af arkitekturen, kan beskrives som en ny kritisk praksis. Svaret er ikke entydigt ja eller nej. Der findes eksempler på, at præmieringen kan bidrage positivt til den offentlige faglige samtale, som kritikken kan etablere. Ofte er det dog ikke tilfældet, da motivationen for præmiering forbliver usynlig for offentligheden. I mange tilfælde foretages dommen af fagpersoner, men spørgsmålet om uafhængighed er ligeledes i mange tilfælde uklart. Dermed må svaret på spørgsmålet om, hvorvidt præmieringerne bibringer øget forståelse for arkitekturen, dens sammenhænge og betydninger, være: sjældent. Den filmede kritik i forbindelse med uddelingen af WAF Award, hvor arkitekten møder et kritisk og spørgende dommerpanel, kunne være et format med potentiale for offentligt engagement og refleksion. I mange andre tilfælde er der grund til betænkelighed, hvis den omfattende mediebevågenhed ved præmieringerne automatisk bærer de vindende projekter ind i arkitekturdisciplinens referenceramme, altså i kanon. Dertil er tildelingen hverken omgivet af tilstrækkelig normativ, tolkende eller beskrivende kritisk bevidsthed

om arkitekturens plads i det byggede miljø. Omvendt besidder visse præmieringer potentialer for videreudvikling mod en øget offentlig udveksling af kvalitetsvurdering, som kan svare på den krise, arkitekturkritikken vurderes at være i. Et potentiale for en ny kritisk praksis inden for arkitekturen.

ABSTRACT

Architectural critique is often considered to be in a long-term crisis. Suggested causes are theoretical changes to the role of the critic, as well as reviews being expelled from a changing media landscape. However, critique acts to separate architecture from mere building. The critical assessment is an instrument for qualitative valuation of the built, and through the critiques an architectural canon is established within architectural discourse. The question then is: What instruments take over this role of critique? In recent years, the attention towards awards within architecture has been extensive in social media. Public institutions and foundations institute awards to promote specific aspects of the built, while manufacturers and interest groups establish awards with the aim of propagating specific building materials or products. But what are the conditions surrounding these ovations and what authority should they be ascribed? This article addresses these questions by comparing three types of critical practice surrounding the Mærsk Tower, a major research and teaching facility in Copenhagen completed in 2017. The building has received a significant number of awards and has been the subject of traditional reviews and a competition process. By comparing these three types of critical practice and discussing them in relation to theoretical notions on the role and potential of critique, we point to potentials and weaknesses in the award system. We conclude that awards do possess critical potentials, but that the award-granting processes need development in order to significantly contribute to a landscape of critical discursive practices.

LITTERATUR

- Attoe, Wayne. 1978. *Architecture and Critical Imagination*. Surrey: John Wiley & Sons, Ltd.
- Avermaete, Tom, Christoph Grafe, Klaske Havik, Johan Lagae, Véronique Patteeuw, Hans Teerds og Tom Vandeputte. 2010. "Editorial – Constructing Criticism." *Oase* 81: 2-10.
- Baird, George. 2004. "'Criticality' and Its Discontents." *Harvard Design Magazine* 21 (efterår/vinter): 16-21.
- C.F. Møller Architects. 2019. *Mærsk Tårnet, udvidelse af Panum-komplekset*. C.F. Møller Architects. Tilgået d. 18. januar 2019. <https://www.cfmoller.com/p/-da/udbygning-af-panum-komplekset-koebenhavns-universitet-i2732.html>
- Drewniak, Frans. 2017. "Ligeværdig tilføjelse." *Arkitekten* 8: 76-85.
- Fjeldberg, Anders. 2017. "Tredobbelt prisregn over Mærsk Tårnet." *Uniavisen*, 24. november. Tilgået d. 18. januar 2019. <https://uniavisen.dk/maersk-taarnet-kaaret-som-verdens-bedste-forskningsbyggeri/>
- Forskønnelsen. 2018a. *De nominerede til Foreningens Hovedstadens Forskønnelses diplomer 2017*. Tilgået d. 18. januar 2019. <http://www.fhf.nu/nominerede-2017/>
- Forskønnelsen. 2018b. *Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse*. Tilgået d. 18. januar 2019. <http://www.fhf.nu/om-foreningen/information/>

- Gusevich, Miriam. 1991. "The Architecture of Criticism: A Question of Autonomy." I *Drawing Building Text*, redigeret af Andrea Kahn, 8-24. New York: Princeton Architectural Press.
- Hays, K. Michael. 1984. "Critical Architecture: Between Culture and Form." *Perspecta* 21: 15-29.
- Henningsen, Poul. 1923. "Kritikens Hensigt." Gengivet i Neel Pørn. 1994. *PHs arkitekturkritik*, 106-109. København: Arkitektens Forlag.
- Hodson, Chris. 2017. *European Copper in Architecture Awards 18 – Winner's brochure*. Bruxelles: European Copper Institute.
- Ifversen, Karsten R.S. 2017. "Tårnet ændrer København." *Politiken*, 17. januar, sek. 2.
- Københavns Kommune. 2018. *Om Bygningspræmiering*. Tilgået d. 18. januar 2019. <https://www.kk.dk/artikel/om-bygningspraemiering>
- Lange, Alexandra. 2010. "Whatever Happened to Architecture Critique?" Tilgået d. 18. januar 2019. <https://designobserver.com/article.php?id=22808>
- Lund, Nils-Ole. 1960. "Om arkitekturkritik." *Arkitekten* 21: 366.
- Lund, Nils-Ole. 1994. "Arkitekturkritik og tradition." *Nordisk arkitekturforskning* 2: 41-47.
- Macarthur, John og Naomi Stead. 2006. "The Judge is Not an Operator: Historiography, Criticality and Architectural Criticism." *Oase* 69: 116-39.
- Monies, Finn. 1960. "Arkitekturkritik." *Arkitekten* 21: 363.
- Rönn, Magnus. 2009. "Judgement in Architectural Competition." *Nordic Journal of Architectural Research* 21 (2-3): 52-67.
- Skriver, Poul Erik. 1965. "Tidens dom." *Arkitektur* 4: upag. (leder).
- Skriver, Poul Erik. 2000. "Arkitekturkritik." I *At fortælle arkitektur. Et festskrift til Nils-Ole Lund*, redigeret af Kim Dirckinck-Holmfeld, Erik Nygaard og Jørgen Hegner Christiansen, 162-169. København: Arkitektens Forlag.
- Sullivan, Louis H. 1947. *Kindergarten Chats and Other Writings*. New York: Wittenborn, Schultz.
- Thau, Carsten. 1994. "Arkitekturens kriser og kritikens normer – mellem socialæstetik, billedstorm og selvfordybelse. Kritikens normer i en foranderlig verden." *Nordisk Arkitekturforskning* 2: 61-68.
- Universitets- og Bygningsstyrelsen og Københavns Universitet. 2010a. *Konkurrenceprogram – Projektkonkurrence om udbygning af Panum-komplekset*. København: Universitets- og Bygningsstyrelsen.
- Universitets- og Bygningsstyrelsen og Københavns Universitet. 2010b. *Udbygning af Panum-komplekset – Juryens betænkning*. København: Universitets- og Bygningsstyrelsen.
- World Architecture Festival. 2018. *Completed Building – Higher Education & Research Presentation 2017*. Tilgået d. 18. januar 2019. <https://www.worldarchitecturefestival.com/resources/completed-building-higher-education-research-presentation-2017>